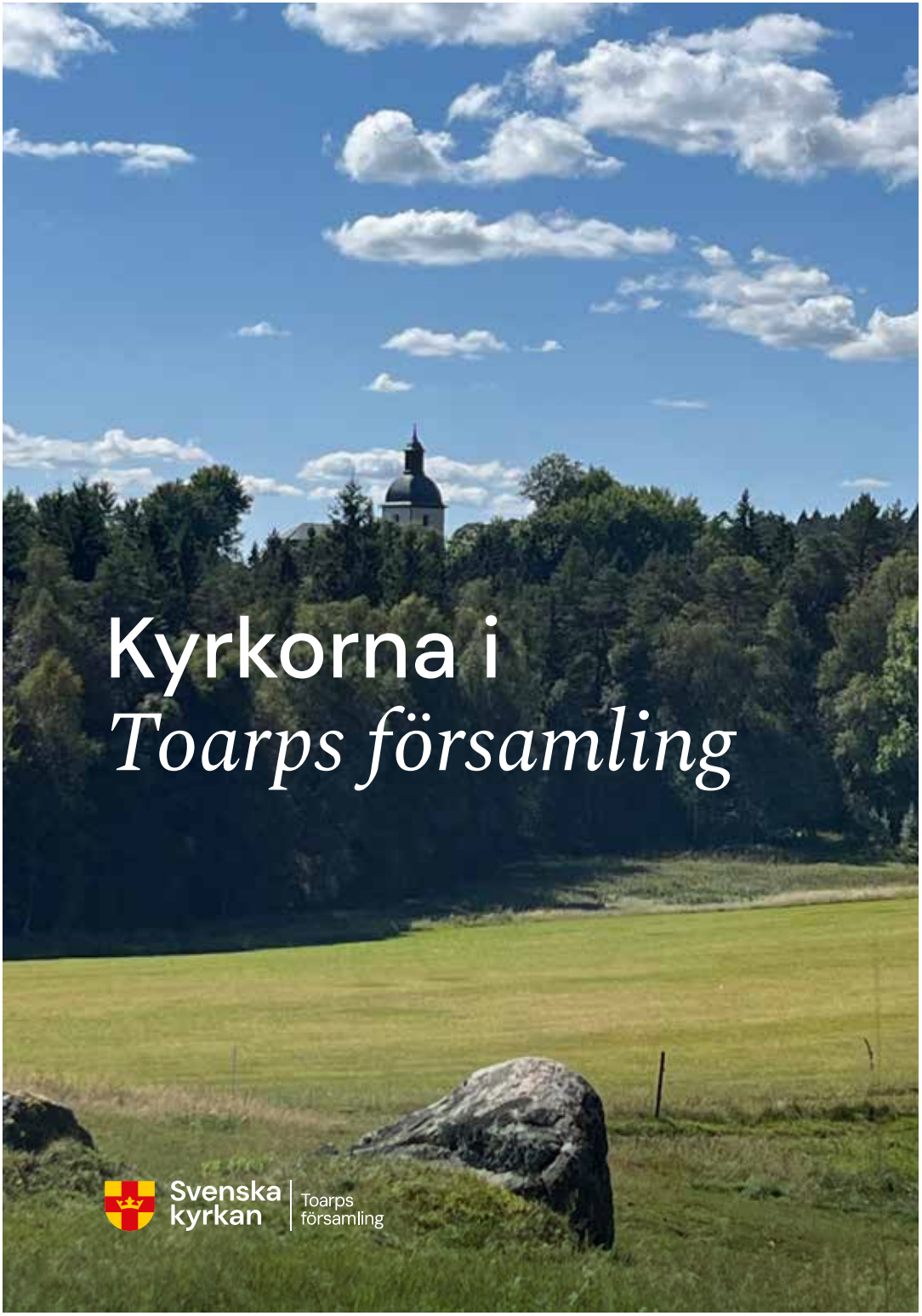

Kyrkorna i
Toarps församling
Svenska kyrkan
Toarps församling

VÄRNUM
FRISTAD
ULRICEHAMN
RÅNGEDALA
ASPERED
R 40
TVÅRRED
TOARP
BORÅS
DALSJÖFORS
BORÅS
GÅNGHESTER
MÅLSRYD
DANNIKE
SVENLJUNGA
LJUSHULT

Förord

Så står hon där, mitt i byn eller i det som i gångna tider var centrum i bygden. Med sin byggnadsstil och interiör vittnar hon om både historia och teologi i den samtid hon restes.

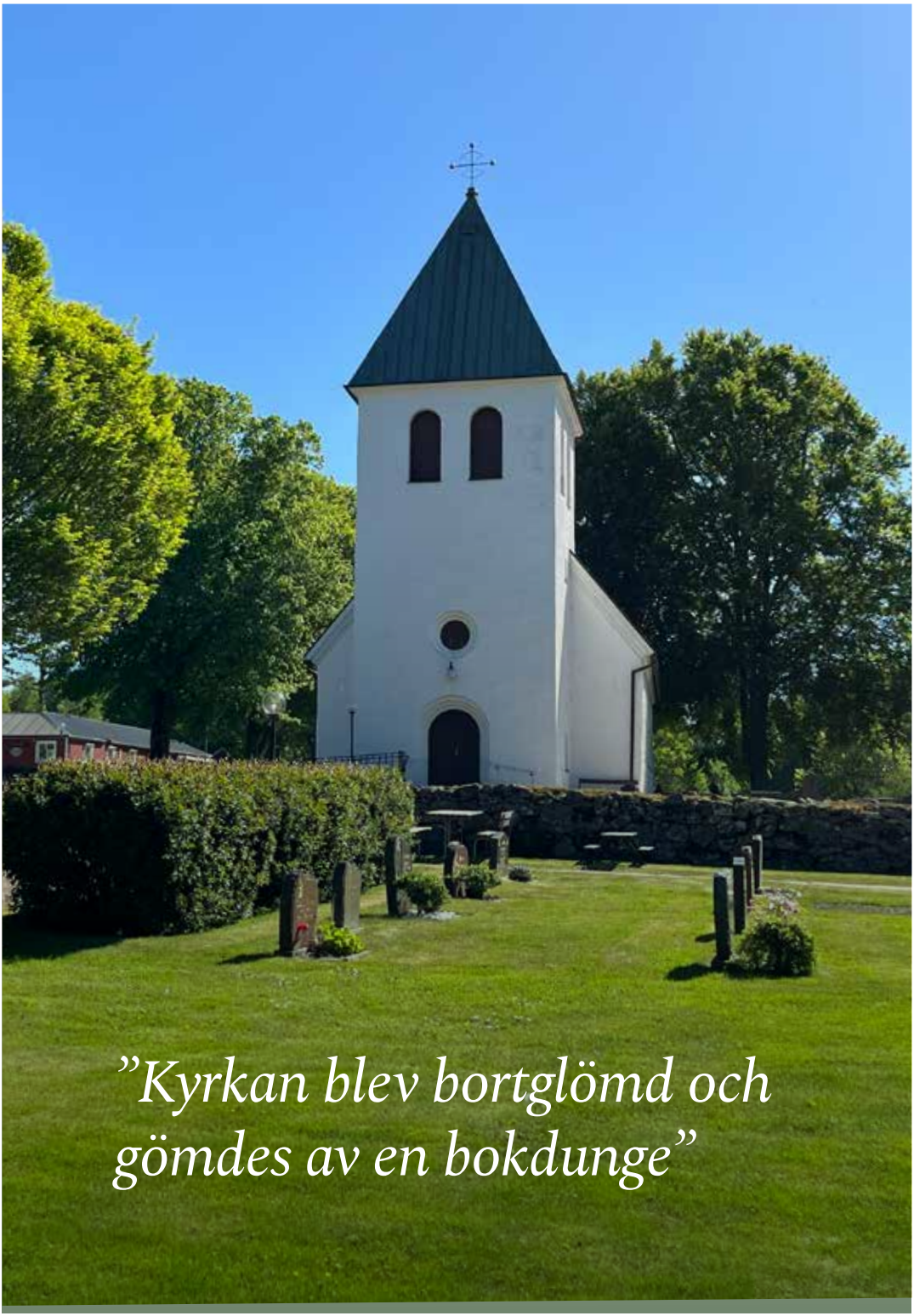
Åren går. Samhällen och livsförutsättningar förändras, men kvar står hon som ett tidlöst vittne. Ett vittne om Gud som längtar efter att samla sitt folk till gemenskap och gudstjänst.

Generationer av människor har nött hennes bänkar. Oändliga är de böner som människor genom åren har sänt ut och på det sättet varit med och format den atmosfär som är så unik för henne. En plats både för vördnad och förundran. En plats för sorg och glädje lika. Allt vad det till sitt djupaste väsen är att vara människa ryms inom hennes väggar.

Ja kyrkobyggnaden är unik oavsett om den är av äldre eller nyare datum. I Toarps församling finns kyrkor i ett tidsintervall som spänner över 900 år. Denna broschyr syftar till att ge en liten inblick i denna historia som samtidigt är vår nutid.

Fredric Svensäter,
Kyrkoherede

”Kyrkan blev bortglömd och gömdes av en bokdunge”

Dannike kyrka

Kyrkan är från 1200-talet i sin äldsta del (långskeppet), men den har renoverats många gånger under årens lopp. Dopfunten är kyrkans äldsta inventarie. Den är av sandsten och tillverkades av Mäster Andreas som var verksam på slutet av 1100-talet.

Sägnen säger att alla i den ursprungliga församlingen dog ut när digerdöden härjade på mitten av 1300-talet. Detta gjorde att kyrkan blev bortglömd och gömdes av en bokdunge. Efter ett par hundra år hittades kyrkan och började användas igen.
På 1600-talet vid en renovering utvidgades kyrkan mot väster. Då byggdes predikstolen som fortfarande finns kvar. Predikstolen pryddes med målningar av de fyra evangelisterna. Över predikstolen hänger ett ljudtak (duvan i ljudtaket är från 1951 tillverkad av Bröderna Claesson Rosenlund från Länghem).

Altaruppsatsen är från 1656 och kommer ursprungligen från Länghems gamla kyrka som revs 1835. Den såldes till Dannike församling för 60 riksdaler. Från mitten av 1890-talet och fram till 1932 ersattes denna med en målning *Den förlorade sonen* av

Berta Ahlgren (dotter till dåvarande kyrkoherden). Målningen är nu placerad på norrväggen i kyrkan.

1909 skedde en stor renovering av kyrkan. Koret och tornet byggdes. Läktaren utmed norrsidan revs. Predikstolen och spiseln (kaminen) flyttades från sydsidan till norrsidan. Korfönstren är från 1951, målade av Erik Abrahamsson från Göteborg. Norra fönstret föreställer skapelsen = Fadern. Södra fönstret föreställer duvan, de heligas samfund och det heliga livet = den helige Anden. Och däremellan är altaruppsatsen med Jesus på korset = Sonen. Dessa utgör de tre trosartiklarna.

På kyrkogården hittar vi klockstapeln som är från 1700-talet. Från början stod den på andra sidan kyrkan vid vägen. Under en period 1829-1917 var den brädfodrad och helt inklädd. 1917 flyttades den till sin nuvarande plats och ändrades då till sitt ursprungliga skick. Efter att tornet byggts flyttades den gamla klockan ”storklockan” dit. Den blev först omgjuten 1795 och senast 1952. Lillklockan köptes 1952 från M & E Olssons klockgjuteri Ystad. Kostnaden var 5 500 kr och den väger 325 kg.

Orgeln är ett av kyrkans nyaste inventarier. Den byggdes 2005-2006 av Sven-Anders Torstensson i Lidköping. Orgelfasaden som fanns både på orgeln från 1926 och den från 1957 är nu uppsatt på väggen ovanför trappen upp till läktaren.

Präststenen som står vid vägen som går in vid Forsa kvarn restes till minne av Prosten Lidell som sköts på sin resa mellan Länghem och Dannike. Det var en församlingsbo som tyckte att prosten lade sig i för mycket hur mannen behandlade sin hustru. Fråga gärna någon i kyrkan så kan du kanske få höra hela historien.

”Församlingens
yngsta kyrka”

Gånghester kyrka

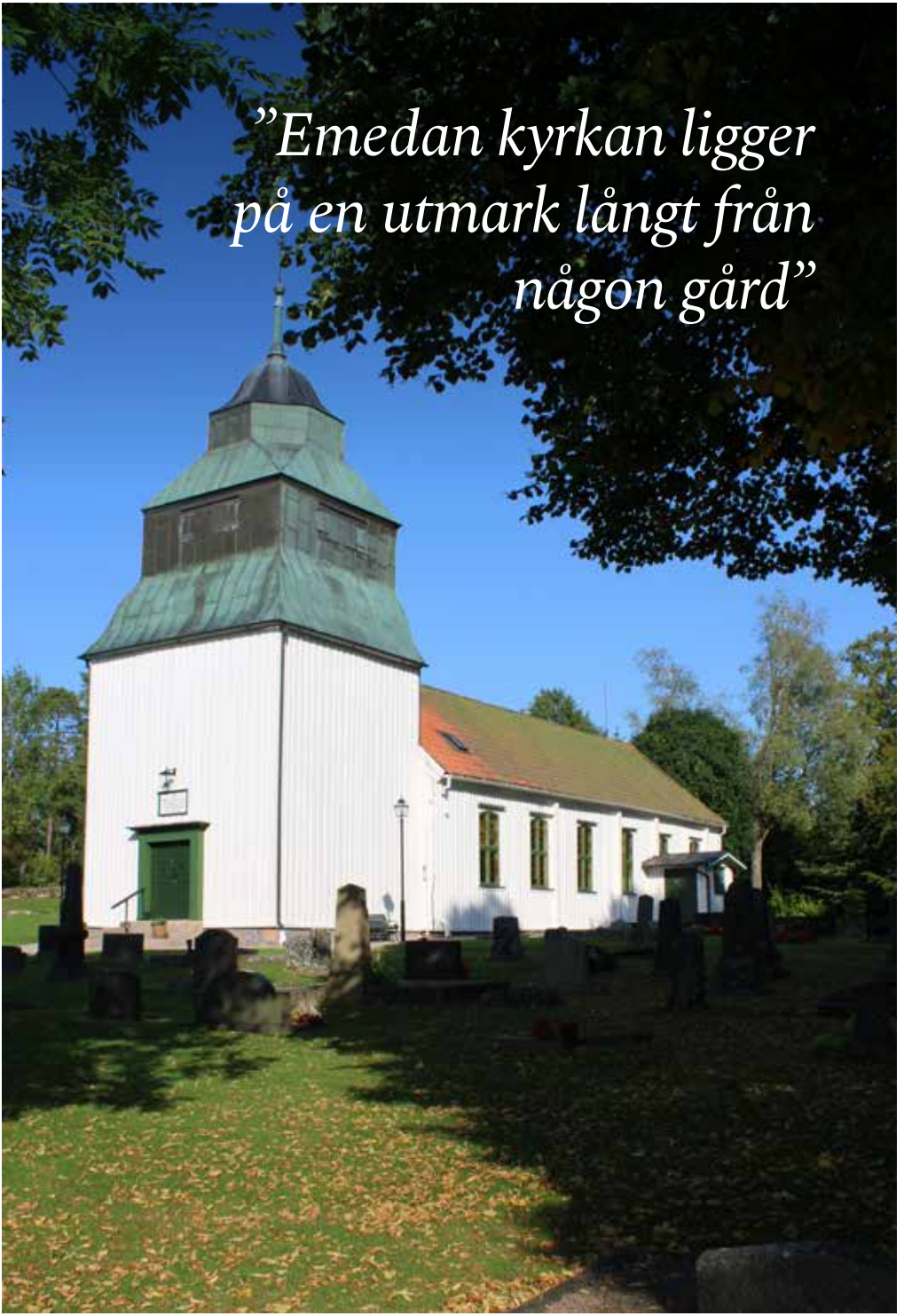
Församlingens yngsta kyrka är en salkyrka ritad av arkitekten Nils Sörensen.

Församlingen startade i hemmen. Den kyrkliga syföreningen och många andra ansåg att kyrkan behövde egna lokaler för gudstjänster och vardagsarbete. På 1940-talet började man att samla ihop pengar.

Våren 1957 kunde äntligen ett församlingshem med kyrksal börja byggas. Tomten, inredningen och porslinet betalde syföreningen, resten fick man låna till. I augusti samma år invigdes det av biskop Sven Danell. Sedan började insamlingen av pengar till en klockstapel. 1965 var den klar.

Dess klocka påminner varje helg om att kyrkan finns där och kallar oss till gudstjänst. Inskriptionen lyder *”Ring in gudstjänsttid, sjung in arbetstid, bed in hjärtefrid, bedjom in evig frid.”* - Nathan Söderblom.

1985-1986 genomgick kyrkan en renovering med bl.a. målning, nya gångmattor och nya stolar i kyrkorummet. Ljudanläggning med hörslinga samt handikapptoalett och handikappramper var några av nyheterna. 2013 gjordes en inre renovering då delar av kyrkorummet målades, altarringen kläddes om, nya mattor lades in, belysningen i koret uppgraderades samt att det köptes in fem ikoner till kyrkan.

”Emedan kyrkan ligger
på en utmark långt från
någon gård”

Ljushults kyrka

Kyrkan är historiskt beskriven som belägen på en utmark, vilket innebär att den låg avskilt och långt från byars och gårdars inhägnade ägor. I ett visitationsprotokoll från 1732 kan man läsa följande: *”emedan kyrkan ligger på en utmark långt från någon gård och en tjuv för sex år sedan brutit sig in”.*

Byggåret är omdiskuterat. Över ingången står på en målad trätavla årtalet 1658. Mot årtalet 1658 talar att det då var krigstider och synnerligen ansträngd ekonomi.

Man har antagit att tavlan säkert någon gång varit i behov av ommålning, att någon siffra varit otydlig och kanske bara fanns underkanten kvar och resten av en åtta kunde då ha tolkats som att det stått en femma. 1688 har varit ett tänkbart byggår. Efter provtagning på några stockar 2002 konstaterades att några stockar var fällda 1682. (Man gjorde en dendrokronologisk undersökning). Så långt pekar det hela på 1680-talet även om inget exakt år kunde fastställas. Det ska dock ha funnits en äldre kyrka än

den som står idag men det sägs enligt sägen att den förstördes i en mordbrand. Man har funnit rester av den under golvet.

År 1786 byggdes ett torn i väster i samband med inköpet av en ny klocka, och den tidigare klockstapeln revs. Mellan 1824 och 1826 genomgick kyrkan en betydande ombyggnad där den förlängdes åt öster, en sakristia tillkom i norr, och tornkonstruktionen förstärktes. Takets innertak välvdes, och äldre dekorationsmålningar övermålades. Under denna period försvann också skillnaden mellan långhus och kor, och fruntimmersläktaren togs bort. Utvändigt avlägsnades spånbeklädnaden.

År 1861 vitmålades kyrkan exteriört, och 1864 målades interiören, inklusive altare och predikstol, i vitt. En renovering 1904 innebar att tornet täcktes med galvaniserad plåt, innerväggarna kläddes med väv, och nya bänkar samt golv installerades. År 1922 ersattes det tidigare taket med ett tegeltak. Vid en restaurering 1950 lades nytt golv in och bänkar i äldre stil installerades. 2022 målades hela kyrkan om utvändigt.

I flera hundra år var kyrkbyn Ljushult socknens centrum. Här låg kyrkan, skola och de verksamheter som band bygden samman. När Borås-Alvesta järnväg invigdes 1902 anlades en station i Aplared.

Kring stationen växte ett nytt samhälle fram med handel, service och kommunikationer.

Namnet Aplared syftar ursprungligen på den gård som låg här sedan medeltiden, och arkeologiska undersökningar visar att platsen har varit bebodd och brukad under mycket lång tid. Forskning kring gården har gett upphov till boken *1000 år på Aplared: en gård i Sjuhäradsbygden från medeltid till nutid.*

Kyrkans första orgel införskaffades 1880 och hade sju stämmor. Denna orgel ombyggdes 1888 av J.A. Johansson, vilket resulterade i två extra stämmor. År 1930 installerades en ny orgel med 13 stämmor, två manualer och självständig pedal, byggd av Åkerman & Lund Orgelbyggeri. Den nuvarande orgeln, byggd av Mårtenssons orgelfabrik 1991, har 15 stämmor.

År 1950 tog en konservator fram målningar som utförts 1761 av Ditlof Ross. På väggarna under läktaren har Ross målat akantusslingor på röd botten samt på pelare, sirade med blomstergirlanger och med blommor på fälten mellan pelarna. Man vet inte om Ross även målade taket, som helt byttes ut 1826, men det förefaller troligt. Vid restaureringen fann man spår av ännu äldre måleri, sannolikt från kyrkans första tid. Figurerna på läktarbröstningen, evangelisterna och Kristus, är också verk av Ross. De var mycket välbevarade och behövde endast putsas upp vid restaureringen.

Predikstolen och altaruppsatsen härstammar från 1600-talet. År 1930 installerades två glasmålningar i korfönstren, skapade av konstnären Albert Eldh. Bland äldre inventarier märks en ljuskrona från 1754. År 1827 tillkom ytterligare en ljuskrona med tio armar.

SAEL SKADEGVDH: WER DEN A: ATHAN
WTGAFS INENDA SONPADATH: HVR: OCH
EN SOM TROR PÅ HONOM SKAL ICKE FOR
GAS WTAN FÅ ETE VINER LIGHTELIESLOHSK

”Inbjuder till
eftertanke”

Mikaelskapellet

När Dalsjöfors växte under 1900-talets första hälft blev kyrkogården vid Toarps kyrka för liten. Den nya begravningsplatsen började planeras 1929, och under åren 1939-1942 uppfördes Den Helige Mikaels kapell, ritat av arkitekt K.M. Westerberg.

Arkitekturen präglas av enkelhet med en ljus och öppen interiör som inbjuder till eftertanke.

Belysningen är varsamt utformad för att ge ett mjukt och rofyllt ljus. Den väggmålade altartavlan föreställer en ängel vid den tomma graven som möter de som nalkas den.

”Kom frälsta hjord,
och hör det ord.
Som kan ditt hjärta nära!”

Målsryds kyrka

Målsryds kyrka är uppförd 1915 efter ritningar av arkitekten Lars Kellman. Kyrkan invigdes på Mikaelidagen den 3 oktober 1915 av biskop Hjalmar Danell. Bygget var till stor del ett resultat av ortsbefolkningens engagemang och offervilja – av den totala kostnaden på 21 500 kronor samlades hela 11 300 kronor in av invånarna i Målsryd.

Dopfunten, som är tillverkad i trä, är från kyrkans invigningsår 1915. Kormattan, som tillkom 1989, är vävd på Bränningers vävateljé i Kinna och bär namnet *Den glada festen.*

Den ursprungliga kyrkorgeln hade tjänat ut och ersattes 1988 av en ny, byggd av Johannes Künkel i Färjestaden. Den invigdes den 10 september samma år och har 12 stämmor fördelade på manual och pedal. Sedan 1978 finns även ett piano i kyrkan, skänkt av Ellen och Johan Jacobsson.

En omfattande renovering genomfördes 1987, då kyrkan anpassades för tillgänglighet. Kapprum och förvaringsutrymme för kyrkliga textilier ordnades under läktaren. Vid renoveringen togs även den ursprungliga målningen i taket och på bänkarnas sidstycken fram, vilket gav kyrkan en varmare atmosfär.

Från början hade kyrkan endast en klocka, som göts 1915 av KG Bergholtz. Den vägde 220 kg och var tillverkad av insamlade kopparföremål från bygden.

Inskriptionen på klockan lyder: *”I ofredens år 1915 har denna klocka skänkts till Målsryds kyrka af Syföreningar och enskilda kyrkans vänner: Kom frälsta hjord, och hör det ord. Som kan ditt hjärta nära!”* (Ps. 327:1)

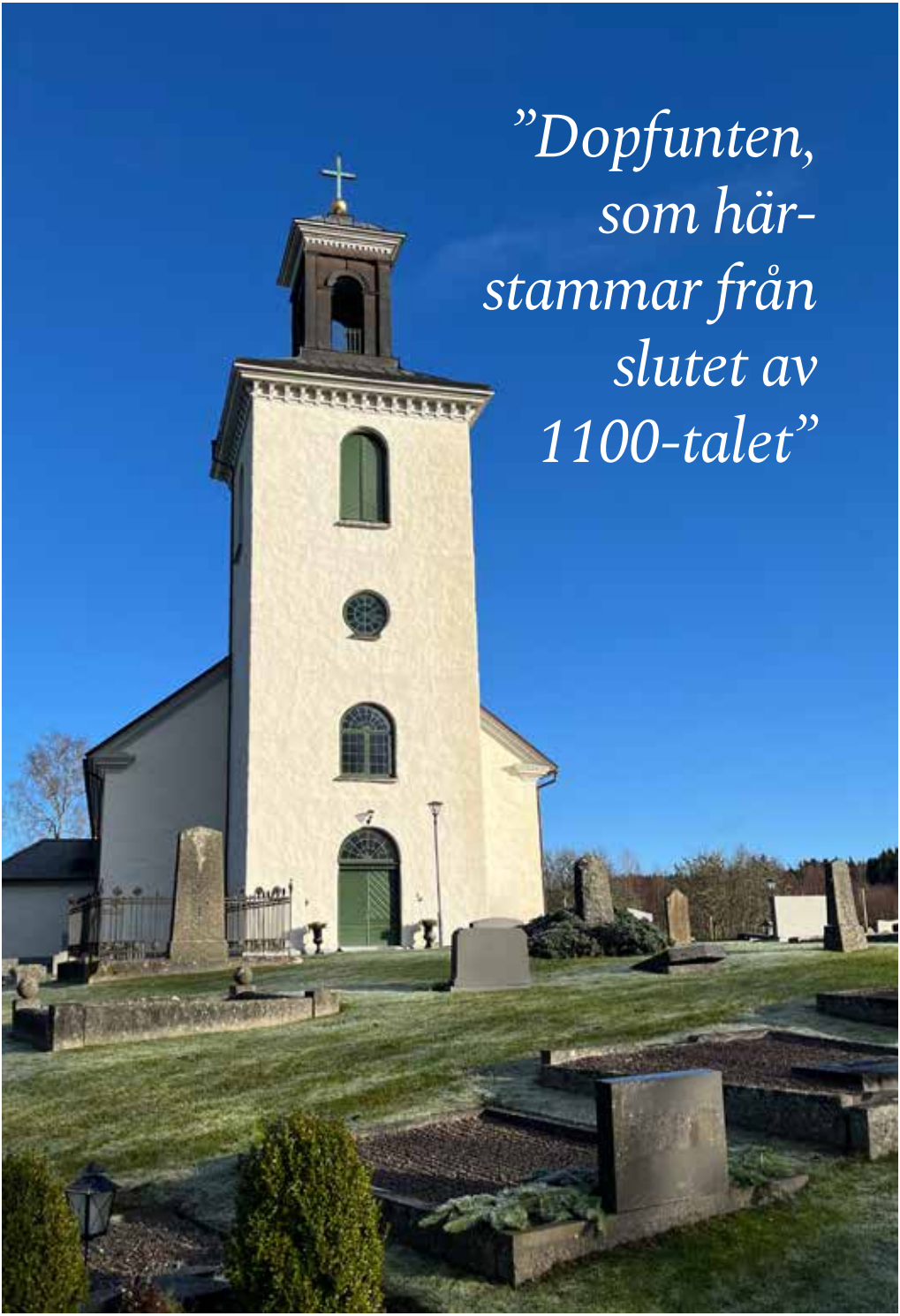
År 1924, när kopparpriset sjönk, göts en större kyrkklocka hos M&O Ohlsson i Ystad. Den väger 500 kg och bär följande inskription: *”Hör, Gud ännu i sin nåd dig bjuder, se, templets portar öppna sig. Kanske härnäst, då klockan ljuder, upplåtes gravens port för dig. Du går ej mer i Herrens hus, ditt rum bereds i jordens grus.”* (Sv.Ps 323:1) samt *”Anno Domini MCMXXIV Gån in i Hans portar med tack och Hans gårdar med lof.”* (Ps.100:4)

Fram till 1941 pryddes altaret av en Kristusgestalt skapad av Thorvaldsen. Denna flyttades till, det dåvarande församlingshemmet, Boklunden. Idag är den dock tillbaka i kyrkan, stående bredvid ljusbäraren. Den nuvarande altartavlan skänktes av direktör Elis Aronsson 1941. Tavlan, som heter *I Galileens olivlundar,* är målad av professor Olle Hjortzberg.

”Dopfunten,
som här-
stammar från
slutet av
1100-talet”

Rångedala kyrka

Byggnationen av Rångedala kyrka påbörjades 1846. Två år senare stod den färdig, även om kyrkan då varken var målad invändigt eller utvändigt och saknade både altarprydnader och orgel. Vid en renovering 1980–1981 återställdes interiören till sin ursprungliga rosa färg, medan fönstersmygarna målades vita. Under denna renovering tillkom även utrymmen för andakt, väntrum och förvaring.

En tidigare romansk stenkyrka av okänd ålder fanns på platsen men revs för att ge plats åt den nuvarande byggnaden. Sydportalens sandstenskolonner från den tidigare kyrkan har återanvänts i den nya kyrkan. Altartavlan, som skildrar Kristi förklaring, är en gåva från J.A. Pettersson, en handlare från Göteborg med rötter i Finnekumla by i Rångedala. På tavlan syns Jesus på förklaringsberget tillsammans med Mose, profeten Elia och lärjungarna Petrus, Jakob och Johannes nedtill.

Predikstolen, tillverkad av Lars Hansson från Holmen i Rångedala, är prydd med symboler för dopet, lagen, lidandet och försoningen. Dopfunten, som härstammar från slutet av 1100-talet, tillhör den så kallade *Finnekumlagruppen* och tros ha använts i den gamla kyrkan. Efter rivningen av den gamla kyrkan användes dopfunten som dekoration på portstolparna, men flyttades tillbaka till kyrkan omkring 1906.

På läktarbröstet finns målningar av Kristus, de tolv apostlarna samt de fyra evangelisterna, var och en med sin symbol. En målning av Paulus finns också, placerad ovanför dörren till sakristian. Dessa tavlor,

som tidigare prydde den gamla kyrkan, förvarades mellan 1847 och 1933 i kommunsalen på den gamla skolan, som låg intill kyrkan innan den brann ner 1940. Tavlorna sattes upp på läktarbröstet 1933.

Kyrkorgeln, byggd 1970 av Tostareds kyrkorgelfabrik, har 17 stämmor, medan kororgeln, tillverkad av Robert Gustavssons Orgelbyggeri i Härnösand, har sex stämmor och togs i bruk i samband med kyrkans återinvigning 1981. Dopängeln, som hänger ovanför dopfunten, är skulpterad i trä och ett arv från den gamla kyrkan.

Kyrkan har även två mycket gamla klockor, en storklocka och en lillklocka.Vid nordöstra kortsidan finns ett rundat kor med ljusinsläpp från stora rundbågsfönster, medan tornet med ingång och lanternin pryder den sydvästra kortsidan. Nordväst om koret finns en vidbyggd sakristia. Det finns två bevarade cuppor av sandsten från 1100-talet, varav den ena tjänar som fot. Dessa är skapade av stenmästaren Andreas.

2025 genomgick kyrkan en renovering både utvändigt och invändigt. Kyrkans torn har fått ny puts och även långskeppet har setts över, lagats där det behövts och målats om. Fönster, tornluckor och dörrar har fått ny grön färg. Det gedigna skiffertaket har plockats ner, rengjorts och lagats. Invändigt har dynor, bönepallar och altarringen klätts i ett nytt blått tyg.

”Kommen, Låtom
oss tillbedja och
nedfalla. Låtom oss
knäböja inför Herren,
vår skapare”

Toarps kyrka

Toarps kyrka är uppförd på samma plats där socknens första kyrka byggdes under tidig medeltid. Den ursprungliga kyrkan utökades 1722, men revs senare för att ge plats åt den nuvarande byggnaden som invigdes år 1783.

År 1862 fick kyrkan sin nuvarande altartavla, en oljemålning föreställande *Kristus på korset*, målad av Birger Lignell från Svenljunga. Dopfunten tros ha funnits i den ursprungliga kyrkan och är huggen av mäster Andreas på 1100-talet. Efter att den nuvarande kyrkan byggdes blev dopfunten liggande på kyrkogårdens vallmur i över 100 år. Dess nedre del återfanns 1942 i en mosse väster om kyrkan. Predikstolen, daterad 1651, har troligen tillhört den äldre kyrkan. På dess speglar finns inskriptionerna IHS samt namnen Reinholt Rabe och Carin Peders Doter.

Kyrkans första orgel installerades 1856, bekostad av köpman Hans Nelson från Borås, och hade 10 stämmor. År 1924–1925 utökades orgeln till 20 stämmor tack vare en gåva från Toarpssönerna Herman Janson och Paul U. Bergström. Den nuvarande orgeln, ombyggd 1976, har 19 stämmor.

Målningarna i taket och på simsarna utfördes av konstnären John Hedaeus från Borås. Bilden

ag är wägen
sanningen och
liwet.
Joh 14:6
Ingen kommer
till Fadren utan
genom mig. Joh 14:6

ovanför altartavlan föreställer *Kristus som Konung*, flankerad av *Uppståndelsen* och *Himmelsfärden.*

Kyrkan har 29 väggplåtar av mässing med ljushållare, skänkta av Paul U. Bergström från Stockholm. Två väggplåtar med elektrisk belysning har donerats av Britt-Marie och Göran Sundblad.

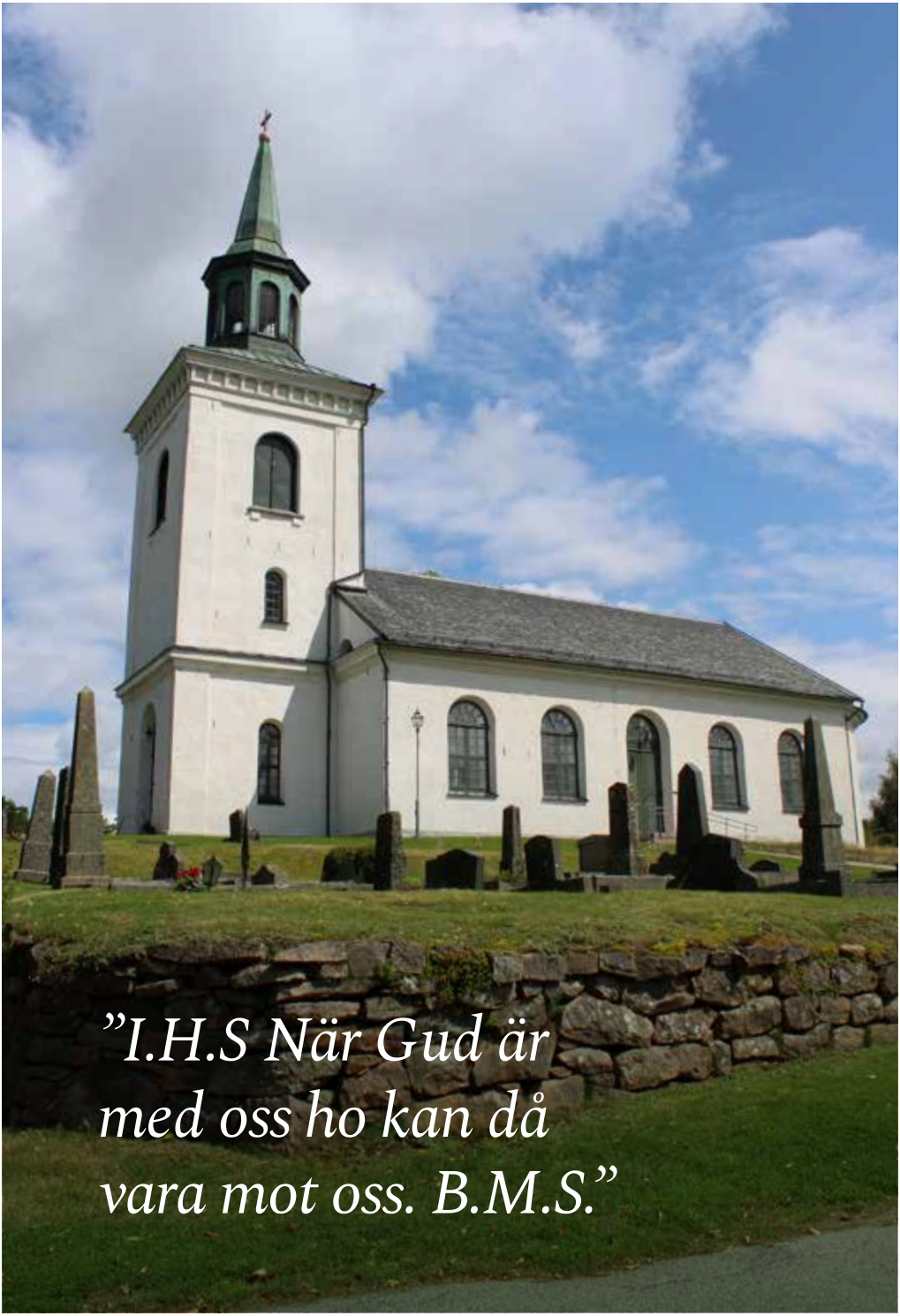
På södra långskeppsväggen finns en träsnidad tavla föreställande *Jesu uppståndelse* av okänd konstnär och ålder. På motsatta väggen hänger en målning av *Jesu födelse*, skänkt av Bill Flodin från Målsryd.

I kyrkans torn finns två klockor som heter Karin och Kerstin. Den lilla klockan är från 1200-talet och väger 280 kg. Den är av fingerborgstyp, hög klang men saknar inskription. Den större klockan är också mycket gammal, hur gammal vet man inte. Den sprack 1814 vid en mobiliseringsringning. Det hände när Karl XIV Johan var kung och samlade i hop en armé och gav sig i väg till kontinenten för att hjälpa Tyskland och England att kriga mot Napoleon Bonaparte. Klockan blev omgjuten år 1915 och väger 450 kg. Den ringer släktled efter släktled ut över toarpsbygden med de manande orden enligt inskriptionen: *”Kommen, Låtom oss tillbedja och nedfalla. Låtom oss knäböja inför Herren, vår skapare.”* (Ps.95:6)

”I.H.S När Gud är
med oss ho kan då
vara mot oss. B.M.S.”

Äspereds kyrka

På platsen där Äspereds kyrka nu står, fanns tidigare en stenkyrka som troligtvis uppfördes på 1500-talet. Innan dess lär en stavkyrka ha funnits där. Stenkyrkan, som var i dåligt skick, genomgick flera reparationer under 1700- och 1800-talet.

År 1856 fattades ett avgörande beslut för socknen – den gamla kyrkan skulle rivas och ersättas av en ny. Arbetet påbörjades 1860 efter ritningar av arkitekten J. F. Åbom. Två år senare, 1862, stod den nya kyrkan klar och kunde tas i bruk för gudstjänster. Arkitektoniskt följer kyrkan den gustavianska stil som var vanlig vid denna tid, vilket ger den ett stilrent och tidstypiskt uttryck. Altarprydnaden i Äspereds kyrka är både symbolisk och konstnärligt intressant. Den består av ett förgyllt kors och en stege, där ett spjut med skaftet lutat mot stegens nedre del vilar vid korsets fot. En träskulpterad klippimitation omger korset, där även törnekronan och manteln är placerade – en sen tradition. Bakgrunden utgörs av en målning direkt på korväggen, skapad av konstnären Anders Johansson från Tvärred. Runt målningen har han placerat kristna symboler samt två stiliserade städer, omgivna av Jerusalems mur. Kyrkans dopfunt är tillverkad i sandsten och tros härstamma från medeltiden.

Ornamentiken på cuppan antyder att den funnits i socknen sedan den gamla kyrkans tid. Den är en av de äldsta bevarade inventarierna i kyrkan.

Kyrkorgeln byggdes 1914 och har nio stämmor och två manualer. Under en omfattande restaurering och delvis nybyggnation 1981 återfick den sin ursprungliga klang och funktionalitet, vilket gör den till en viktig del av kyrkans musikliv.

Äspereds kyrka har två kyrkklockor av stort historiskt värde. Den stora klockan, som väger 540 kg, är från 1500-talet men saknar inskription.

Den mindre klockan, som väger 195 kg, är gjuten 1695 och inköptes 1837 från Längnums socken i Skaraborgs län. Denna klocka bär en inskription som lyder: *”I.H.S När Gud är med oss ho kan då vara mot oss. B.M.S”* samt *”När du hörer detta klockeljud, öppna ditt hjärta då till Gud.”*

En omfattande renovering genomfördes 1990, då både interiören och exteriören förbättrades. Vid denna renovering tillkom två mindre rum under läktaren, vilket bidrog till en mer funktionell kyrkomiljö.

”En naturlig mötesplats
för människor i bygden”

Äspereds samarbetskyrka

Under 1900-talet växte EFS verksamhet starkt i bygden. EFS, som är en missionsrörelse inom Svenska kyrkan. När relationen mellan EFS i Äsperedsbygden och Svenska kyrkan i Toarp utvecklades skapades så småningom förutsättningar för den samarbetskyrka som bildades år 2006.

Genom samarbetsformen kunde resurser, lokaler och verksamheter samordnas samtidigt som båda parternas traditioner bevarades.

Församlingsgården invigdes 2009 som ersättning för det tidigare församlingshemmet som revs 2008. Församlingsgården ritades av arkitekterna (SAR/MSA) Stig Florén och Jan Skeppstedt. Tanken på den åttakantiga formen kom efter besök på Allianskyrkans lägergård i Gullbranna. Församlingsgården samägs av EFS i Äsperedsbygden och Svenska Kyrkan i Toarp.

I dag bedrivs en bred verksamhet inom Äspereds samarbetskyrka. Gudstjänster, barn- och ungdomsverksamhet, scouter, gemenskapsgrupper och olika samlingar utgör en viktig del av kyrkans liv. Församlingsgården fungerar som huvudlokal för stora delar av verksamheten och är en naturlig mötesplats för människor i bygden.

Svenska kyrkan | Toarps församling